

ASPECTE PRIVIND REFORMA AGRARĂ DIN 1945 ÎN JUDEȚUL SATU MARE

BUJOR DULGĂU
SERGIU VASIL MARINESCU

Imediat după instaurarea guvernului revoluționar democratic dr. Petru Groza, a fost legiferată reforma agrară, care, în mod practic fusese înfăptuită în cea mai mare parte pe cale revoluționară, înainte de intrarea ei în vigoare.

Pe baza legii din 23 martie 1945 au fost expropriate 1 468 946 ha teren aparținând elementelor fasciste și celor care au colaborat cu Germania nazistă, criminalilor de război și celor vinovați de dezastrul țării, precum și terenurile agricole ce depășeau suprafața de 50 ha ale celorlalți moșieri. Pământul a fost dat țăranilor în deplină proprietate și fără nici o despăgubire către moșieri.

Spre rezolvarea acestei sarcini și-au concentrat atenția organizațiile P.C.R. din județul nostru¹, ca de altfel toate forțele democratice, masele populare, țărănimea din județ. Comitetul județean P.C.R. Satu Mare a organizat, încă de la începutul anului 1945, numeroase consfătuiri cu cadrele de partid și cu muncitorii trimiși la sate pentru a sprijini înfăptuirea reformei agrare, unde au fost analizate condițiile specifice ale fiecărei comune, elaborându-se măsuri concrete pentru înfăptuirea imediată a reformei în fiecare sat, fiecare moșie².

Cu data de 15 ianuarie 1945 înregistrăm deja prima cerere de împroprietărire într-un memoriu al locuitorilor din comuna Comlăușa (plasa Ugocea)³.

În comune s-au constituit comitete locale de împroprietărire, alcătuite din 7—15 membri care întocmeau listele de îndreptățiți precum și listele de bunuri ce treceau în patrimoniul statului. Aceste comisii erau coordonate la rîndul lor de comisii de plasă, care urmau să soluționeze și diferendele ivite în urma aplicării legii de expropriere.

Ordonanța din 12 martie 1945 a prefectului județului Satu Mare prevedea ca, la împărțirea pământului să se țină seama de mai multe

¹ Administrativ-teritorial, în anul 1945, județul Satu Mare cuprindea 8 plăși: Satu Mare, Baia Mare, Copalnic Mănăstur, Seini, Șomcuta Mare, Negrești, Halmeu și Ardud. În 1946, iau ființă încă 2 plăși: Someș și Arduș.

² Sătmărenii în luptă pentru socialism, Satu Mare, 1974, p. 57.

³ Arhivele Statului Satu Mare, fond Prefectura județului Satu Mare, dosar 18/1945, filele 1—5.

criterii, să fie împrăștiți în primul rând, așa cum se proceda în întreaga țară, „acei care luptă pe frontul împotriva fascismului, familiile lor, vădulele și orfanii războiului eliberator, precum și cei care au fost deportați de fasciști, cu familiile lor”⁴. Același document sublinia că de împrăștiere vor beneficia toți țărani în drept, indiferent de naționalitate sau religie.

Lucrările de expropriere s-au desfășurat în condiții destul de anevoioase având în vedere că o serie de moșieri români și maghiari, făcând front comun și fiind ajutați de elementele fasciste rămase în aparatul de stat au recurs la tot arsenalul de mijloace pentru a dezbina masele țărănești române și maghiare, în lupta lor comună pentru reformă. În Ardud, unii dintre proprietarii expropriați provocau pagube țăranilor împrăștiți, ridicându-le recolta încă verde⁵; în comuna Gherța Mică unii agitatori făceau propagandă printre țăranii împrăștiți să-și vândă loturile primite deoarece nu aveau cu ce le lucra. După cum reiese din nota informativă transmisă de comandantul Legiunii de jandarmi Satu Mare către prefect, s-au și înregistrat 11 cazuri de vânzare a lotului în această comună⁶.

Cazuri de împotrivire la expropriere se remarcă la Ardud, Rătești, Beltiug și Socond⁷ sau de sustragere de la expropriere: Titu Demian, conducătorul județean al partidului manist, având 119 iugăre în Mărtinești, dr. Victor Marcu cu 118 iugăre în Șomcuta, Pop Gheorghe cu 362 iugăre în Botiz, dr. Ioan Hossu cu 108 iugăre în Botiz, Lăzin Teodor cu 119 iugăre în Dorolț, Ioan Pușcaș cu 119 iugăre în Apateu, ș.a.⁸.

După definitivarea listelor cu îndreptățiii la pământ, comisia județeană de reformă agrară și-a început lucrările pe teren la 23 mai 1946. La această dată, fuseseră deja expropriate, potrivit calculelor hirtiei, aproximativ 25 000 iugăre de la 2 500 de proprietari. În iulie 1946 existau deja 15 000 de țărani împrăștiți și alte 800 de cereri avizate favorabil⁹, ceea ce denotă că lucrările se desfășurau într-un ritm alert. S-a expropriat cu acest prilej și inventarul viu: bovine, cabaline, oi, porci ș.a., care au trecut în patrimoniul statului, mai exact Ministerului Agriculturii și Domeniilor. Comuna Culciu Mare a fost prima din județ unde s-au încheiat lucrările de expropriere „prin strădaniile inginerului Doja și a spiritului de dreptate cu care a lucrat comitetul local de reformă agrară”¹⁰.

⁴ Sătmărenii în luptă pentru socialism, Satu Mare, 1974, p. 58.

⁵ Arhivele Statului Satu Mare, fond Prefectura jud. Satu Mare, dos. 88/1946, fila 11.

⁶ *Ibidem*, fila 19.

⁷ *Ibidem*, fila 21.

⁸ „Sătmărul” nr. 276 din 1 iulie 1947.

⁹ Arhivele Statului Satu Mare, fond Prefectura jud. Satu Mare, dos. 81/1946, fila 13.

¹⁰ „Sătmărul” nr. 102 din 15 noiembrie 1946.

Pe lângă lotul tip de 2 iugăre, cei fără casă au fost împroprietăriți și cu câte un loc de casă în suprafață de 0,400—0,900 iugăre, la prețul de 10,80 lei stinjenul pătrat¹¹. Bunăoară, în septembrie 1945, au fost împroprietăriți cu locuri de casă 61 locuitori din Tătărești, constituindu-se o nouă vatră de sat, în partea de miazăzi a comunei, numită „Tireac”¹².

Problematică era împroprietărirea țăranilor din plasa Oaș, avînd în vedere faptul că aici pămîntul arabil era puțin iar solul sărăcăcios. Seizată de această stare de lucruri, Camera de Agricultură a județului Satu Mare solicita prin adresa din 23 mai 1945 Comisiei de plasă pentru Reforma agrară Satu-Mare ca: „avînd în vedere faptul că locuitorii plășii Satu Mare au fost în marea lor majoritate împroprietăriți prin legea din 1921 și, în plus, aceasta din 1945, lotul tip în comunele Livada, Micula și Agriș, învecinate cu plasa Oaș, să fie mai mic, urmînd să se transfere din plasa Satu Mare îndreptățiților din Oaș, circa 1 500 iugăre sub formă de loturi tip de 3 iugăre”¹³.

Cert este, că, din moșiile conților Sztáray Mihai și Kende Sigismund din Livada, care par a fi fost și cele mai întinse moșii din județ la acea dată, au fost împroprietăriți țăranii din Gherța Mică, Certeze, Huta Certeze, Boinești, Bixad, Călinești, Racșa, Dumbrava și Livada¹⁴.

Moșii mari erau concentrate în zona Ardud-Beltiug, unde au fost împroprietăriți locuitori din satele și comunele învecinate: Ghirișa, Giungi, Bolda, Rătești, Mădăras și Șandra¹⁵.

Potrivit prevederilor legii de reformă agrară, pămînturile celor fugiți cu armatele germane și maghiare erau expropriate în întregime. În județul nostru, astfel de cazuri au avut loc în comunele Homorodu de Jos, Lipău, Cărășeu, Borlești și Sii unde au fost expropriate pămînturile șvabilor fugiți¹⁶.

În plasa Ardasat, majoritatea locuitorilor au fost împroprietăriți din întinsele moșii aparținînd lui Dégenfeld Paul și Maximilian¹⁷, iar cei din plasa Șomcuta Mare din moșiile conților Teleki Paul și Teleki Ádám¹⁸.

De asemenea, vom întîlni multe cazuri de împroprietărire a locuitorilor din plasa Baia Mare (Firiza, Chiuzbaia, Baia Mare, Ilba) cu loturi în Sii și Borlești, pe moșiile șvabilor fugiți, sau în Medieșul Aurit¹⁹.

În comunele învecinate cu municipiul Satu Mare — Apateu, Amați, Ambud, Păulești, Petin, Sătmărel și Culciu Mare — sute de țăranii au

¹¹ Arhivele Statului Satu Mare, fond Pretura plășii Satu Mare, dos. 8/1946, fila 13.

¹² Arhivele Statului Satu Mare, fond Camera de Agricultură a jud. Satu Mare, dos. 419/1945, filele 66—67.

¹³ *Idem*, dos. 26/1945, fila 6.

¹⁴ *Idem*, dos. 989/1945, filele 19—29.

¹⁵ *Idem*, dos. 982/1945, filele 1—100.

¹⁶ *Idem*, dos. 1058/1945, filele 1—94.

¹⁷ *Idem*, dos. 1002/1945, filele 1—95.

¹⁸ *Idem*, dos. 1039/1945, filele 1—52.

¹⁹ *Idem*, dos. 1053/1945, filele 1—100.

fost împrăprietăriți din moșiile expropriate de la Böszörményi Carol și Emil, Ilie C. Barbul, Horváth Gheorghe, Szarka Andrei ș.a.²⁰.

Din suprafețele expropriate cu destinația rezervă de stat, au fost create în cadrul comunelor loturi pentru grădina comunală de legume în suprafață de cîte 200 m.p. de familie²¹ sau rezerve de cîte 0,5—1,5 ha, în vederea înființării plantațiilor de duzi pentru intensificarea culturii duzilor și creșterii viermilor de mătase²².

Tot din rezerva de stat, o parte era destinată împrăprietării ca-valerilor ordinului „Mihai Viteazul“, cum a fost spre exemplu în plasa Satu Mare, unde această rezervă însuma 95 ha²³. Rezervele de stat, la nivel de comune, variu, în general, între 5—20 ha.

În municipiul Satu Mare au fost împrăprietăriți un total de 935 țărani, din care 339 în partea Mintiu (Némethi) unde s-au expropriat 612 iugăre, iar în partea de dincolo de pod au fost împrăprietăriți restul de 596 țărani din moșiile lui Farkas Alexa (98 țărani), Horváth Ioan (47 țărani), Antal Emilia (250 țărani) ș.a.²⁴ Aceste moșii se situau în hotarul orașului Satu Mare, în partea numită „Rîtu Mare“, „Calea Viilor“, „Drumul Amațului“ sau „Drumul Sătmărelului“²⁵.

Se cuvine să ilustrăm în cîteva cifre sintetice și aspecte ale aplicării reformei agrare în plășile Carei și Tășnad, care făceau parte la acea dată din județul Sălaj. Astfel, memoriul întocmit de Comisia de verificare a Reformei Agrare din plasa Carei și purtînd data de 2 octombrie 1946, arăta că în cele 24 de comune ale plășii au fost expropriate 2 577,8 ha de la 224 proprietari cu care au fost împrăprietăriți 2 495 locuitori²⁶. Dintre moșiile expropriate, cele mai mari erau ale familiei con-telui Eszterházi cu 804 iugăre, Berger Adalbert — 590 iugăre, ambele în Carei, apoi moșia lui Domahidy Ștefan din Domănești — 580 iugăre și Majtényi Nicolae din Moftinu Mic — 195 iugăre²⁷.

Din adresa Ocolului Agricol Carei, aflăm că toate bunurile, pro-prietate a contelui Károlyi au fost declarate rezervă de stat și trecute în patrimoniul Ministerului Agriculturii și Domeniilor, exceptînd caste-lul din Carei, care a fost trecut în patrimoniul Ministerului de Război²⁸. Prin ordinul M.A.D. nr. 155012/1946, fosta proprietate Károlyi din Ca-rei, în suprafață de 105 iug. 887 stj. p. împreună cu clădirile și planta-țiile aferente au fost făcute rezervă de stat în vederea înființării Școlii de agricultură și a unei ferme de stat²⁹.

²⁰ *Idem*, dos. 419/1945, fila 46.

²¹ *Idem*, dos. 419/1945, fila 1.

²² *Idem*, dos. 419/1945, fila 2.

²³ *Idem*, dos. 419/1945, fila 171.

²⁴ *Idem*, dos. 400/1945, filele 1—15.

²⁵ *Idem*, dos. 408/1945, filele 25 și 40.

²⁶ Arhivele Statului Satu Mare, fond Pretura Plășii Carei, dos. 3/1945, fila 40.

²⁷ *Idem*, dos. 3/1945, fila 53.

²⁸ *Idem*, dos. 3/1945, fila 12.

²⁹ *Idem*, dos. 3/1945, fila 11.

În plasa Tășnad, în urma lucrărilor de reformă agrară, au fost expropriate 30 de proprietăți, oscilînd între 14—89 ha, însumînd o suprafață totală de 1 307,25 ha³⁰.

Începînd cu toamna anului 1946, Prefectura județului Satu Mare a început acțiunea de distribuire a titlurilor de proprietate.

Ziarul „Sătmarul“ din 17 septembrie 1946 ne informează despre distribuirea celor 1 200 titluri de proprietate pentru țărani din plasa Halmeu, care singuri și-au făcut măsurătorile pe teren³¹. La 30 septembrie la Supuru de Jos³², 6 octombrie la Ardud³³, 10 octombrie la Culciu Mare³⁴, erau distribuite în cadru festiv, în prezența a mii de țărani, titlurile de proprietate mult așteptate.

În orașul Satu Mare, primele titluri de proprietate au fost înmînate, personal, de prim-ministrul Petru Groza pe „Arena Sportivă“, cu ocazia manifestărilor prilejuite de vizita sa de lucru în orașul nostru, în ziua de 13 octombrie 1946³⁵.

În virtutea Decretului-Lege pentru înfăptuirea Reformei Agrare nr. 187/1945, a fost expropriat, în județul nostru, un total general de 19 617,72 ha (32 710 iugăre), din care 15 166,08 ha au fost distribuite celor 16 140 de țărani împroprietăriți, 1 170,80 ha au fost afectate pentru pășuni comunale, 1 645,35 ha reprezenta terenul necultivabil (conace, păduri, eleștee, parcuri, bălți), iar restul rezerva de stat³⁶.

Inventarul viu și mort a rămas în întregime statului cu excepția a 84 pluguri și 67 grape care au fost atribuite îndreptățiților³⁷.

Într-un raport al Prefecturii județului Satu Mare privind repartitia proprietăților agricole din județ, se arăta că pînă la reforma agrară din 1945 existau 22 de moșieri cu posesiuni peste 500 ha, 356 gospodării mari de 50—500 ha, 761 gospodării mijlocii cu 20—50 ha și 44 431 gospodării mici cu 1—20 ha. După aplicarea reformei agrare existau doar 3 gospodării mari, 986 gospodării mijlocii și 46 566 gospodării mici³⁸. Deci, se poate lesne constata că au fost lichidate marile proprietăți și moșierimea din județul nostru. Menționăm că „Forestiera Beltiug“ mai deținea încă în martie 1947 cca 5 000 iugăre, care, ulterior, au fost expropriate în același an³⁹.

³⁰ Arhivele Statului Satu Mare, fond Pretura plășii Tășnad, dos. 5/1946, fila 34.

³¹ „Sătmarul“, nr. 54 din 17 septembrie 1946.

³² „Făklya“, nr. 9 din 6 octombrie 1946.

³³ „Sătmarul“, nr. 68 din 9 octombrie 1946.

³⁴ *Idem*, nr. 102 din 15 noiembrie 1946.

³⁵ Arhivele Statului Satu Mare, fond Prefectura județului Satu Mare, dosar 21/1946, filele 9—10.

³⁶ *Idem*, dos. 48/1946, fila 99.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Arhivele Statului Satu Mare, fond Prefectura jud. Satu Mare (Armistițiul), dos. 22/1946, fila 80.

³⁹ „Sătmarul“, nr. 210 din 21 martie 1947.

Au fost desființate, în totalitate, 1 224 de moșii și, în baza articolului 13, au fost create, în același timp, 4 noi ferme de stat: Dorolț (115,10 ha), Medieșul Aurit (111,65 ha), Mărtinești (95,53 ha) și Ardud (61 ha)⁴⁰.

În toată perioada lucrărilor de reformă agrară, au fost repartizate țăranilor pentru însămînțări 825 570 kg grâu, 150 193 kg secară, 129 953 kg orz, 10 000 kg semințe de trifoi, 375 000 kg porumb, 370 000 kg ovăz, 2 000 kg fasole, 562 000 kg floarea soarelui, etc.⁴¹.

Pentru pregătirea cadrelor necesare agriculturii, la Livada a fost înființată o școală medie agricolă, în clădirea expropriată de la contele Mihai Sztáray⁴².

Ulterior, în baza Decretului-Lege nr. 83 din 2 martie 1949 privind desăvîrșirea reformei agrare din 1945, au fost lichidate resturile proprietăților moșierești de pînă la 50 ha. În virtutea acestei legi, au fost expropriate în județul Satu Mare încă 6 455,60 ha teren, care au fost distribuite celor nevoiași⁴³.

Înfăptuită pe calea revoluționară, în condițiile unei ascutite lupte de clasă, reforma agrară, înfăptuită de guvernul democratic dr. Petru Groza, a avut ca rezultat principal desființarea celei mai reacționare clase din România — moșierimea. Prin legiferarea și efectuarea reformei agrare a fost soluționată problema fundamentală a desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice; în toiul luptei pentru pămînt, s-a încheiat și consolidat alianța de nezdruccinat dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare.

⁴⁰ „Lupta poporului”, nr. 15 din 23. noiembrie 1946.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Arhivele Statului Satu Mare, fond Prefectura jud. Satu Mare, dos. 66/1949, filele 3—9.

ASPEKTE DER ANWENDUNG DER AGRARREFORM IM JAHRE 1945 IM KREIS SATU MARE

(Inhalt)

Man kann im Allgemeinen, dass die Agrarreform aus dem Jahre 1921 die Situation der Bauernschaft momentan verbessert und das Landgut der Gutbesitzer eingeschränkt hat, ohne aber ihren Einfluss auf die Entwicklung des Agrarproblems zwischen den zwei Weltkriegen abzubauen.

Eine grosse Anzahl von Familien die wenig Grund besaßen konnte keinen Vorteil von dieser Bodenverteilung ziehen, und auch am Lande blieb auch weiterhin ein Landwirt — schaftliches Proletariat das keinen Boden besaß.

Für die Lösung dieses Problems konzentrierten sich die Parteiorganisationen aus dem Kreis und auch alle andere demokratischen Kräfte, die Volkmassen, die Bauernschaft.

Auf Grund des Agrargesetzes vom März 1945, im Kreis Sathmar wurde für 16 140 Familien insgesamt 15 166 ha Boden verliehen. So wurde das grosse Besitztum und die Gutsbesitzer im Kreise liquidiert und die kleinen und mittleren Wirtschaften haben sich befestigt.

Später, auf Grund des Gesetz — Dekretes Nummer 83 vom März 1949, betreffend die Vervollkommen der Agrarreform, Wurden die Reste der Eigentümer der Gutsbesitzer bis 50 ha liquidiert, so wurden noch 6 455 ha vom über 100 Gursbesitzern enteignet.